

КЛАСИФІКАЦІЯ КОЛІЗІЙ В МУНІЦИПАЛЬНОМУ ПРАВІ

CLASSIFICATION OF CONFLICTS IN MUNICIPAL LAW

Ленгер Я.І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Стаття присвячена з'ясуванню важливих питань класифікації та особливостей правових колізій в муніципальному праві. Проаналізовано основні концепції й підходи до класифікації правових колізій взагалі. На основі проведеного аналізу визначено головні підстави для класифікації колізій в муніципальному праві.

Ключові слова: колізія, соціальне протиріччя, протиріччя в праві, муніципальне право.

Статья посвящена выяснению важных вопросов классификации и особенностей правовых коллизий в муниципальном праве. Проанализированы основные концепции и подходы к классификации правовых коллизий вообще. На основании проведенного анализа определены главные основания для классификации коллизий в муниципальном праве.

Ключевые слова: коллизия, социальное противоречие, противоречие в праве, муниципальное право.

The article is devoted to clarifying important issues of classification and characteristics of conflicts of law in municipal law. The basic concept and approaches to classification of legal conflicts at all. Based on the analysis of basic reasons for the classification of conflicts in municipal law.

Key words: conflict, social contradictions, contradictions in the law, municipal law.

Актуальність дослідження. Зміни в суспільстві, що породжуються соціальними протиріччями, або соціальні зміни – це порушення соціального явища, взаємовідносин із самим собою або із подібним явищем, процесом. Проте з часом все змінюється. За своєю природою соціальний розвиток являє собою якісне накопичення будь-яких змін в соціальних явищах, суспільстві в цілому, котре на якомусь етапі призведе до їх якісних змін. Так, наприклад, якщо в суспільстві будуть успішно проводитися реформи, в результаті яких почнеться ріст промисловості, матеріальних благ, покращення життя населення, то через певний час суспільство вийде на якісно новий етап розвитку. При цьому такий етап не обов'язково повинен мати революційне підґрунтя.

Протиріччя в сфері правового регулювання є різновидом соціальних протиріч. В своєму дослідженні автор виходить із загальної тези про те, що право – це соціальне явище. Найчастіше соціальну природу права вбачають в тому, що воно може існувати тільки в суспільстві і визначає всі правові явища. Всюди, де є суспільство, є й право. Право існує тільки там, де суспільство неоднорідне, складається із різних груп, класів не тільки з різними, але й протилежними інтересами. «Саме спір, зіткнення інтересів викликає до життя форму права» [3, с. 12]. Право забезпечує стабільність та впорядкованість суспільних відносин та протилежних інтересів індивідів.

Протиріччя в праві є лише частиною соціальних протиріч, але при цьому є найбільш значимими. Вони мають найбільший вплив на розвиток соціальних відносин. Протиріччя в сфері права поряд із загальними ознаками протиріч мають тільки їм характерні особливості.

Незважаючи на те, що окремі аспекти проблеми колізій в законодавстві привертали увагу фахівців у рамках загальної теорії права, дотепер в Україні відсутнє комплексне дослідження колізій в законодавстві й праві. Зазначене зумовлює необхідність загальнотеоретичного аналізу широкого кола питань щодо змісту, видів колізій у законодавстві, заходів їх попередження та способів вирішення. Аналізу на наявність колізій потребує будь-яка конкретна галузь законодавства України, особливо муніципальне право. Його загальноновизнаною особливістю є складність і нестабільність, постійними рисами – неточності й суперечності. Проте, як показує практика правозастосування, зміни, що вносяться до законів України, досить часто породжують нові проблеми.

Аналіз основних джерел. Багатоманітність і неоднорідність правових колізій обумовлює необхідність їх класифікації. Практично всі вчені або більшість з них визнають можливість класифікації колізійних норм за юридичною силою (колізії по вертикалі), за їх галузеву приналежністю (колізії по вертикалі) і за рядом інших критеріїв. Разом з тим у кожного автора є своє специфічне, власне тільки йому бачення досліджуваного питання. Дане питання так чи інакше досліджувалося такими вченими як М.Т. Баймаханов, Н.А. Власенко, П.С. Дагелем, Н.І. Матузовим, В.В. Смирновим, К.А. Тихомировим, О.В. Майстренком, В. Г. Карташовим тощо. Метою статті є спроба проаналізувати різноманітні підходи до класифікації юридичних колізій і викласти свої погляди на проблему класифікації колізій в муніципальному праві з врахуванням тих змін, що проходять в правовій системі України за останній період.

Виклад основного матеріалу. Можна виділити колізії, що виникають в результаті безперервного розвитку суспільних відносин, тобто дії об'єктивних факторів, і колізії, що виникають в результаті дії суб'єктивного фактора (боротьба за владу, низький рівень правової культури населення, в тому числі і законодавців, недостатність наукового супроводу законодавчого процесу тощо).

Варто пам'ятати, що поділ правових колізій дуже умовний. Аналізуючи конкретну колізію, важко сказати, в якій сфері виникли причини її утворення. Відповідно виникнення колізій між будь-якими нормами права обумовлено як суб'єктивними, так і об'єктивними факторами. При дослідженні причин тих чи інших колізій варто просто визначити, яким із вищевказаних факторів надавати перевагу.

В.В. Денисенко слушно виділяє об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення колізій [2, с. 45]. До об'єктивних причин відносяться: протиріччя, динаміка й зміна суспільних відносин, що регулюються правом. В житті суспільства й держави одні правові акти замінюють іншими. Проте не завжди нові акти відмінюють попередні. Часто вони діють паралельно. Крім того, суспільні відносини є неоднаковими й специфічними та вимагають диференційованого підходу до врегулювання із застосуванням різних методів.

Об'єктивний характер причин правових колізій зумовлений багатьма факторами: недостатністю законодавчого регулювання процедури вирішення колізій; відсутністю чіткого деталізованого законодавства з питань, віднесених до предметів спільного відання місцевих органів державної влади й органів місцевого самоврядування; недосконалістю системи правового регулювання сфери взаємовідносин між регіонами; відсутністю чітко злагодженого механізму погодження інтересів адміністративно-територіальних одиниць при прийнятті нормативно-правових актів [2, с. 26].

Крім того, до об'єктивних причин колізій в муніципальному праві можна віднести ті проблемні питання адміністративно-територіального устрою країни, що постали перед Україною при спробі здійснення децентралізаційних процесів, а саме:

1. невпорядкованість та нерегульованість статусу ряду існуючих адміністративно-територіальних одиниць, відсутність єдиної класифікації й порядку віднесення їх до відповідної категорії призводить до порушення існуючої системи державного устрою;

2. наявність великої різниці за кількістю населення, площею, іншими параметрами між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня та категорії;

3. невідповідність статусу багатьох адміністративно-територіальних одиниць їх кадровому, ресурсному й організаційному потенціалу;

4. наявність у складі адміністративно-територіальної одиниці інших адміністративно-територіальних одиниць цього ж рівня;

5. невідповідність наявних адміністративно-територіальних одиниць рекомендаціям щодо територіального устрою Європейського Союзу;

6. нераціональне розмежування між окремими адміністративно-територіальними одиницями.

Наступна група колізій характеризується тим, що колізія норма міститься в нормативно-правових актах різної юридичної сили. Дана група дуже доречно для муніципального права, бо при вступі в протиріччя між різними актами акти органів місцевого самоврядування завідомо програють, оскільки в ієрархії нормативно-правових актів України, відповідно до проекту Закону України «Про нормативно-правові акти», посідають останнє місце.

Крім того, Закон України «Про місцеве самоврядування», згідно з принципом розподілу повноважень закріплює: окремо компетенцію представницьких органів місцевого самоврядування – сільських, селищних, міських рад, їх виконавчих органів і сільського, селищного, міського голови й старости. Отже, колізії власної компетенції можливо ще більш детально класифікувати відповідно до принципу розподілу повноважень: на колізії компетенції відповідної ради і її виконавчого органу та колізію компетенції голови ради чи старости.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна абсолютно точно класифікувати колізії компетенції в місцевому самоврядуванні ще й на колізії власної компетенції, котра складається із колізій обов'язкової власної компетенції та колізій факультативної компетенції, а також колізії делегованої компетенції.

Розглянуті види правових колізій дозволяють зробити наступні висновки.

Наведені різноманітні класифікації правових колізій свідчать про достатньо велику їх кількість, особливо тих, що стосуються муніципального права.

На основі загальної класифікації, що має місце в юридичній літературі, в муніципальному праві можна виділити наступні види колізій: колізії муніципально-правових норм, колізії галузевих нормативно-правових актів, колізії муніципальних правових актів, колізії компетенції.

Залежно від повноважень органів місцевого самоврядування правові колізії поділяються на:

- колізії муніципальних правових актів, що регулюють питання місцевого значення;

- колізії муніципально-правових актів, що прийняті з питань здійснення окремих делегованих повноважень.

В юридичній літературі вказується на те, що колізії муніципально-правових актів можна поділити на колізії «по горизонталі» й колізії «по вертикалі». Колізії муніципально-правових або локальних актів «по горизонталі» – це колізії, що виникають на місцевому рівні між локальними актами однакової юридичної сили (наприклад, між рішеннями представницького органу місцевого самоврядування). Колізії «по вертикалі» – це ті, що виникають на місцевому рівні між локальними правовими актами різної юридичної сили (наприклад, між статутом органу місцевого самоврядування та рішенням, прийнятим на місцевому референдумі або на загальних зборах територіальної громади).

В муніципальному праві найбільш складними є колізії компетенції між органами публічної влади, що на місцях представлена місцевими органами державної виконавчої влади й органами місцевого самоврядування.

В муніципальному праві України можна виділити: колізії нормативно-правових актів загальнодержавного характеру, що повністю стосуються місцевого самоврядування; колізії муніципальних нормативно-правових актів; колізії компетенції органів місцевого самоврядування; колізії визначення предмета виключного відання між органами публічної влади на місцях.

Висновки. На сьогодні в рамках реформи місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні передбачено низку питань, що дозволять уникнути протиріччя в сфері розмежування повноважень органів місцевого самоврядування. Наведені різноманітні класифікації правових

колізій свідчать про достатньо велику їх кількість, особливо тих, що стосуються муніципального права. Зокрема, колізії в муніципальному праві можна поділити за юридичною силою правових актів (колізії між конституційними й звичайними законами, колізії між законом і кодексом, між галузевими законами тощо); за дією нормативно-правових актів у часі (колізії між старим і новим законом з одного й того ж предмету); за місцем в правову регулюванні (колізії між загальними та спеціальними нормами); залежно від форми державного устрою (колізії між федеральними нормами й нормами суб'єктів федерації – у федерації та колізії між нормами загальнодержавними й локальними). Крім того, можливою є класифікація за суб'єктивними й об'єктивними факторами, по «горизонталі» й «вертикалі», залежно від повноважень органів місцевого самоврядування, залежно від якості нормативно-правового акту тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Денисенко В.В. Коллизии правовых актов и механизм их разрешения (теоретико-правовой аспект): дисс. на соискание ученой степени кан. юрид. наук, специальность 12.00.01 / В.В. Денисенко; Санкт-Петербургский Государственный Университет. – С.-Петербург. – 2004. – 218 с.
2. Карташов В.Г. Правовой механизм разрешения коллизий в сфере местного самоуправления: дисс. на соискание ученой степени кандидата юридических наук, специальность 12.00.02 / В.Г. Карташов; ГОУ ВПО «Воронежский государственный университет». – Воронеж. – 2008. – 241 с.
3. Пашуканис Е.Б. Общая теория права и марксизм. Издание 3-е. / Е.Б. Пашуканис / – М.: Изд-во Коммунистической Академии, – 1929. – 136 с.

УДК 342.9

ДО ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В ПУБЛІЧНІЙ ВЛАДІ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІРИ

TO IDENTIFYING CONFLICTS OF INTEREST IN PUBLIC ADMINISTRATION: UKRAINIAN AND EUROPEAN DIMENSIONS

Липа В.А.,

*кандидат юридичних наук, суддя
Житомирського окружного адміністративного суду*

У статті визначені основні поняття конфлікту інтересів у вітчизняному та європейському вимірі. Проаналізовано основні дефініції, що стосуються конфлікту інтересів, й охарактеризовано їх суб'єкти. Визначено відповідальність за ці правопорушення, проаналізовано європейський досвід і надано пропозиції щодо покращення регулювання конфлікту інтересів в нашій країні.

Ключові слова: відповідальність, конфлікт інтересів, корупція, правопорушення, публічні високопосадовці.

В статье определены основные понятия конфликта интересов в отечественном и европейском измерении. Проанализированы основные дефиниции, касающиеся конфликта интересов, и охарактеризованы их субъекты. Определена ответственность за эти правонарушения, проанализирован европейский опыт и даны предложения по улучшению регулирования конфликта интересов в нашей стране.

Ключевые слова: ответственность, конфликт интересов, коррупция, правонарушения, публичные должностные лица.

The basic concepts of conflict of interests in the national and European dimension is defined in this article. The basic definitions relating to conflict of interests is analyzed and described their actors. Defined the responsibility for these offenses, analyzed the European experience and provided suggestions for improving the regulation of conflicts of interests in our country.

Key words: responsibility, conflict of interests, corruption, offenses, public officials.